

Pia Lohikoski vas

Kirjallinen kysymys ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuuden toimivuudesta oppivelvollisille ja opetuksen eriarvoisuudesta toisen asteen koulutuksessa

Eduskunnan puhemiehelle

Osaamisperusteisuus on ollut ammatillisen koulutuksen uudistuksia viimeisen vuosikymmenen aikana jäsentänyt keskeinen periaate. Viimeaikainen julkinen keskustelu ja opetusalan kentältä tulleet viestit ovat kuitenkin nostaneet esiin huolen siitä, että osaamisperusteisuus ei kaikilta osin toimi erityisesti oppivelvollisten kohdalla. Monet opettajat ja opiskelijat ovat kokeneet, että osaamisperusteisuus on käytännössä johtanut opetuksen vähenemiseen ja opiskelijoiden saaman tuen heikkenemiseen. Tämä kehitys on erityisen huolestuttava oppivelvollisten opiskelijoiden kohdalla, jotka tarvitsevat vahvaa ohjausta ja riittävästi lähiopetusta oppimisensa tueksi.

MOT-ohjelma uutisoi äskettäin ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen määrän merkittävästä vähenemisestä. MOT:n saamien tietojen mukaan lähiopetus yhtä tutkintoa kohti on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana keskimäärin yli 300 tuntia, mikä vastaa noin kolmen kuukauden opintoja. Vielä 2000-luvun alussa ammatillisessa koulutuksessa annettiin yli 3 500 tuntia lähiopetusta tutkintoa kohden, mutta nyt määrä on enää noin 2 100 tuntia. Lähiopetusta on siis kadonnut merkittävästi, ja erot oppilaitosten välillä ovat kasvaneet. Ammatillisten opettajien etujärjestön mukaan tämä kehitys on lisännyt opiskelijoiden välistä eriarvoisuutta.

MOT:n selvityksen mukaan kolmasosa ammattikoulujen rehtoreista kertoi, että lähiopetusta on karsittu säästöjen vuoksi. Opetusministeri on samalla myöntänyt, että on tilanteita, joissa opiskelija ei saa riittävästi lähiopetusta, mutta ei osannut sanoa, miten paljon opetusta ammattikouluissa todellisuudessa annetaan. Tämä osoittaa, että ongelma on tunnistettu, mutta sen laajuutta ja vaikutuksia ei ole kattavasti selvitetty.

Olen aiemmassa kirjallisessa kysymyksessäni (KK 463/2024 vp) ja lakialoitteessani laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (LA 3/2025 vp) nostanut esiin ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijoiden välisen epätasa-arvon opetuksen määrässä. Lakialoitteessa esitin, että opetuksen ja ohjauksen vähimmäismäärä nostetaan nykyisestä 12 tunnista 16 tuntiin osaamispistettä kohti ja että opetus järjestetään pääsääntöisesti lähiopetuksena. Aloitteella pyrittiin vahvistamaan opiskelijan oikeutta riittävään opetukseen ja ohjaukseen sekä yhdenvertaistamaan toisen asteen koulutuksen opiskelijoiden asemaa.

Hallitus on aiemmin kiistänyt ongelman olemassaolon, mutta viimeaikainen julkinen keskustelu, tutkimustieto ja median selvitykset osoittavat, että eriarvoisuus on todellinen ja kasvussa. Amma-

Kirjallinen kysymys KK 350/2025 vp

tillisen koulutuksen opetuksen määrän väheneminen, osaamisperusteisuuden haasteet ja rahoitusleikkaukset muodostavat yhdessä merkittävän riskin oppivelvollisten oppimisen tuelle ja koulutukselliselle yhdenvertaisuudelle. Tämä kehitys on ristiriidassa hallituksen tavoitteiden kanssa lisätä koulutustasoa ja ehkäistä koulupudokkuutta.

Tuntimäärien lisäksi täytyy tarkastella myös opetuksen tavoitteita ja sisältöä. Esimerkiksi yhteisiin tutkinnon osiin sisältyviä osaamisperusteisia äidinkielen opintoja on tutkittu ammattikouluissa. Tutkimus osoittaa opintojen olevan niukkoja paitsi määrällisesti myös sisällöllisesti: opintoja ja opetusta on vähän, tavoitteet ovat vaatimattomat ja tiedonalatietoa on vähänlaisesti. On huolestuttavaa, millaisilla eväillä oppivelvollisten oletetaan esimerkiksi jatkavan opintojaan.

Osaamisperusteisuuden ongelmien taustalla vaikuttaa olevan syvempi, lain tasolla oleva periaatteellinen ristiriita. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 2 §:n 2 momentti asettaa tavoitteeksi tukea opiskelijoiden kasvua sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi, kun taas lukiokoulutuksesta annetun lain vastaava momentti tunnistaa tavoitteeksi tukea opiskelijoiden kasvua nimenomaisesti aktiivisiksi kansalaisiksi.

Niin ikään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentissa asetettu tutkintojen ja koulutuksen tarkoitus on lähtökohtaisesti vastata työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin. Tämä lähtökohta on oppivelvollisten opiskelijoiden kohdalla ongelmallinen. Se ei tunnista riittävästi koulutuksen kasvatuksellista ja sivistyksellistä tehtävää eikä turvaa nuorelle tarvittavaa ohjausta, vuorovaikutusta ja lähiopetusta, joita edellytetään oppivelvollisen edun toteutumiseksi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus tunnistanut, että osaamisperusteisuus ei nykyisessä muodossaan toimi riittävästi oppivelvollisten kohdalla, ja aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin sen korjaamiseksi,

onko hallitus nyt tunnistanut oppivelvollisten saaman opetuksen määrän eriarvoisuuden ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen välillä ja aikooko ministeriö selvittää ammatillisen koulutuksen opetustuntien vähenemistä ja sen vaikutuksia opetuksen ja oppimisen laatuun ja opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen, erityisesti suhteessa lukiokoulutukseen, ja

näkeekö hallitus, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tavoitteet vastaavat lukio-koulutuksesta annetun lain kasvatuksellisia ja sivistyksellisiä päämääriä, ja onko ammatillisen koulutuksen lain tarkoitus riittävä toteuttamaan myös laissa asetetut tavoitteet?

Helsingissä 24.10.2025

Pia Lohikoski vas